

Ks. dr hab. Jerzy Kostorz, prof. UO
Katedra Katechetyki i Teologii Pastoralnej
Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego
ul. Drzymały 1a, 45-342 Opole

Recenzja rozprawy doktorskiej Pana mgra Jana Golisa na temat:
***Geneza i rozwój działalności Salezjańskiej Organizacji Sportowej
Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1992-2007***
napisanej pod kierunkiem dra hab. prof. UJD Eligiusza Małolepszego
na Wydziale Wychowania Fizycznego Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach

Współczesny sport w humanistycznej wersji odwołujący się do zasad olimpizmu wchodzi w liczne związki z pedagogiką, psychologią, etyką, literaturą, sztuką oraz odwołuje się do najgłębszych przeżyć duchowych. Głosząc hasła pokoju, wolności, tolerancji, solidarności, przyjaźni, szacunku, poszanowania godności, wszechstronnego rozwoju człowieka, a równocześnie przeciwstawiając się wojnie, przemoc, rasizmowi, nacjonalizmowi, wszelkiej dyskryminacji staje się swoistego rodzaju wzorcem pedagogicznego i moralnego postępowania. Pedagogiczne znaczenie sportu wyraźnie akcentują takie dokumenty Rady Europy, jak: Europejska Karta Sportu, Kodeks Etyki Sportowej, Deklaracja w sprawie sportu, tolerancji i fair play. Sport oferuje społeczeństwu ogromny potencjał stanowiący podstawę zetknięcia się ze sobą kultur, tworzy klimat wzajemnego zrozumienia, szacunku i tolerancji, stanowi obraz socjalizacji i integracji, jest szkołą demokracji, ważnym elementem wychowania, szczególnie ludzi młodych.

Edukacja poprzez sport oznacza zarówno proces kształcenia jak i wychowania w sporcie i dla sportu, ale także poprzez sport, do życia społecznego w ogóle, do kultur, do życia w nowej Europie, do globalizacji świata, do tolerancji. Oznacza to, iż wychowanie poprzez sport powinno realizować nie tylko cele czysto sportowe, lecz także pozasportowe, wierząc, że doznania poznawcze i emocjonalne, nabyta wiedza, umiejętności, nawyki, doświadczenia i przekonania będą przenoszone na inne obszary życia społecznego. Istotną

rolę w nadawaniu edukacyjnego wymiaru sportowi odgrywają nauczyciele, wychowawcy, trenerzy, animatorzy sportowi, od których zależy czy będą potrafili wykorzystać sport jako narzędzie realizacji wymienionych wartości i ideałów. Sport jest bowiem potencjalnie dobry, ale jego prawdziwa wartość ujawnia się dopiero w kulturowej praktyce.

W procesie wychowania sport może być traktowany dwojako. Po pierwsze jako środek wychowania i wówczas mamy tu do czynienia ze zjawiskiem wychowania przez sport. Po drugie zaś jako cel wychowania i wtedy mamy do czynienia z wychowaniem do sportu, a sport ma tu charakter społeczno-kulturowy.

Wychowanie przez sport, dzięki któremu wpływamy na rozwój osobowości, może przybierać różne wymiary. To między innymi wychowanie do zwycięstwa, porażki, bezinteresowności, zasady *fair play*.

Jednym z prekursorów wykorzystywania sportu jako skutecznego narzędzia wychowawczego był bez wątpienia św. kapłan Jan Bosko. Podstawą jego propozycji wychowawczej, stosowanej do dziś, jest tzw. system prewencyjny, który oparty został o trzy zasady: zasadę rozumności, zasadę religijności oraz zasadę miłości.

System prewencyjny nie jest systemem resocjalizacyjnym, ma na celu zapobieganie demoralizacji młodych ludzi. Ksiądz Bosko zdawał sobie sprawę, że wychowankowie nie czynią zła ze złej woli, ale czynią to dlatego, że nie mają żadnych ciekawych propozycji. Te mógł im dać choćby sport, stając się w ten sposób rozwiązaniem problemu. Sport posiada proste i czytelne normy, powszechnie akceptowane i zrozumiałe, a ponadto pociąga młodego człowieka.

W celu polepszenia efektów całego procesu wychowawczego ks. Bosco stworzył specjalne środowisko wychowawcze, zwane oratorium. Powstała w ten sposób pewna pedagogiczna przestrzeń wszechstronnie oddziaływująca na wychowanka. Oratorium było miejscem na wskroś przepełnionym wszelkiego rodzaju aktywnością, począwszy od duchowej, a kończąc na zabawie, ruchu czy grze. Stąd podstawowym narzędziem wychowawczym było boisko, które później stało się również symbolem oratorium.

Wykorzystywanie systemu prewencyjnego w procesie wychowania dzieci i młodzieży w sposób zorganizowany i zaplanowany z ogromnym powodzeniem dokonuje się dzięki działalności Salezjańskich Organizacji Sportowych, które w naszym kraju mają już niespełna trzydziestoletnią tradycję. Aktualność, siła i skuteczność oddziaływań wychowawczych SALOS wobec dzieci i młodzieży sprawiają, iż warto ciągle na nowo odkrywać tę organizację, czego potwierdzeniem jest rozprawa doktorska Pana magistra Jana Golisa.

Tytuł, problem i problematyka rozprawy

Temat recenzowanej rozprawy: *Geneza i rozwój działalności Salezjańskiej Organizacji Sportowej Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1992-2007*, odnosi się do refleksji nad początkiem i historycznym rozwojem działalności Salezjańskiej Organizacji Sportowej Rzeczypospolitej Polskiej (SALOS RP) na przestrzeni 15 lat jej istnienia, tzn. od chwili powstania w roku 1992 do roku 2007, który to rok - jak argumentuje Doktorant - był dla kultury fizycznej Salezjanów istotny ze względu na szereg przypadających wtedy rocznic, m.in.: 150-lecie Salezjanów we Włoszech (1857), 115-lecie Salezjanów w Polsce (1892), 40-lecie Salezjańskiej Organizacji Sportowej Włoch - Polisportive Giovanili Salesiane, 15-lecie istnienia Salezjańskiej Organizacji Sportowej Rzeczypospolitej Polskiej (s. 4). Celem dysertacji, jak czytamy we Wstępie, jest więc przedstawienie genezy i rozwoju działalności Salezjańskiej Organizacji Sportowej Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1992-2007 (s. 2). Sformułowany w ten sposób temat pracy plasuje się na styku praktycznego wymiaru wiary chrześcijańskiej oraz kultury fizycznej, jako że idee wychowania dzieci i młodzieży przez sport SALOS RP przejęła od św. Jana Bosko - charyzmatycznego założyciela Towarzystwa św. Franciszka Salezego (Salezjanów). W tym kontekście należy zauważyć, iż mgr Jan Golis podjął się niełatwego, a zarazem ambitnego celu, jakim jest gruntowna analiza przyczyn powstania katolickiego stowarzyszenia SALOS, a także zbadania, jak na przestrzeni wskazanego okresu czasu kształtował się rozwój jego działalności w granicach Rzeczypospolitej Polskiej. Szkoda, że w tym miejscu Autor nie przedstawił także motywu, który skłonił go do podjęcia takiego, a nie innego tematu rozprawy.

Problematykę badawczą Doktorant przedstawił we Wstępie w formie kilku pytań: *Jakie znaczenie w zakresie kultury fizycznej miała działalność salezjanów w Polsce do 1992 r.? Jak przedstawiała się realizacja wychowania fizycznego, sportu i turystyki w szkołach salezjańskich w latach 1992-2007? Jak przedstawiał się poziom wychowania fizycznego i sportu w Stowarzyszeniach Lokalnych w latach 1992-2007? Jakie były największe osiągnięcia sportowe SALOS RP w latach 1992-2007? Jaki wpływ na rozwój wychowania fizycznego i sportu miała współpraca SALOS RP z klubami i towarzystwami sportowymi w latach 1992-2007? Jaki był poziom rekreacji fizycznej, rehabilitacji ruchowej i turystyki w działalności Salezjańskiej Organizacji Sportowej Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1992-2007? Jak realizowano działalność wychowawczą, kulturalno-oświatową i wydawniczą Salezjańskiej Organizacji Sportowej Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1992-2007?* (s. 10-11). Na tle tak przedstawionej problematyki może zastanawiać fakt, dlaczego Autor nie określił w

sposób jedn oznaczny, jak brzmi główny problem dysertacji, ale przeszedł od razu do kwestii szczegółowych i na ich przedstawieniu pozostał.

Metoda, struktura i treść rozprawy

Przedstawiona do recenzji rozprawa obejmuje 228 stron wydruku komputerowego. Składa się ze Spisu treści (s. 2-3), Wstępu (s. 4-1 1), siedmiu rozdziałów (s. 12-147) i Zakończenia (s. 148-151). Część zasadniczą uzupełniają Aneksy (s. 152-192), Bibliografia (s.193-210), Wykaz skrótów (211-212), Indeks nazwisk (213-219), Indeks miejscowości (220-224) oraz streszczenie w języku angielskim (s. 225-228).

Opisując we Wstępie metody i narzędzia badawcze wykorzystane w dysertacji, Autor wyszczególnił kilka, wśród których podstawową jest analiza źródeł historycznych. Pozostałe metody to: indukcyjna, dedukcyjna, porównawcza oraz analityczna. W pierwszym etapie badań Doktorant zastosował metodę indukcyjną w celu odtworzenia faktów obrazujących działalności Salezjanów na ziemiach polskich w zakresie kultury fizycznej. Następnie posłużył się metodę dedukcyjną, dzięki której dokonał interpretacji materiału faktograficznego. Ponadto, w celu uzupełnienia materiałów źródłowych, Autor sporządził także ankietę i kwestionariusz z osobowy (s. 10). Wydaje się, że wśród przedstawionych metod zabrakło tej, która winna je wieńczyć, a mianowicie syntezy, która polega na zestawieniu wszystkich przeanalizowanych wcześniej elementów i opisanu ich w całości. To właśnie synteza pozwala na odkrycie powiązań pomiędzy poszczególnymi elementami całości i ostatecznie na wyciągnięcie i sformułowanie wniosków.

Przechodząc do omówienia struktury pracy należy stwierdzić, iż zasadniczo nie budzi ona wątpliwości. Obejmuje siedem rozdziałów, a proporcje głównych części rozprawy są właściwe. Struktura ma charakter mieszany i jest oparta na podziale chronologiczno-rzeczowym: dwa pierwsze rozdziały odnoszą się do podziału chronologicznego, a pięć kolejnych do układu rzeczowego (s. 11).

Treść **pierwszego rozdziału** Autor dysertacji poświęca roli Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce wobec kultury fizycznej do 1992 r. Autor przedstawia w nim w sposób uporządkowany, systematyczny i rzeczowy rolę Kościoła - reprezentowanego w XVI i XVII w. głównie przez zakony jezuitów i pijarów - w krzewieniu kultury fizycznej wśród dzieci i młodzieży na ziemiach polskich. Znaczącą postacią, którą przywołuje Doktorant, był wybitny pedagog i reformator szkolnictwa, a zarazem prowincjał zakonu pijarów, Stanisław Konarski. Dzięki przeprowadzonej przez niego reformie szkół pijarskich

podniósł on znaczenie wychowania fizycznego wprowadzając w XVIII w. do polskich szkół jazdę konną, fechtunek, taniec, a także „ćwiczenia cielesne na sali i na powietrzu”. W ślad za nim szły także, wspierane przez wielu księży i biskupów (m.in. Hugo Kołłątaja, Stanisława Staszica, Grzegorza Piramowicza, bpa Ignacego Massalskiego, bpa Michała Poniatowskiego), postanowienia Komisji Edukacji Narodowej, gdzie jeden z zapisów dotyczący aktywności fizycznej mówił, iż każdy uczeń każdego dnia w tygodniu powinien przeznaczać godzinę na rekreację mchowe. W tamtym okresie, jak zaznacza Autor, Kościół katolicki stworzył zaplecze teoretyczne dla kultury fizycznej w Polsce. Niestety, wraz z rozbiorami i utratą niepodległości, polskie szkolnictwo zostało zagrożone. Sportowe obiekty i szkoły przestały być miejscem wychowania młodych, a stały się narzędziem rusyfikacji i germanizacji. Sytuacja uległa zmianie dopiero na początku XX wieku, kiedy to krzewieniem katolickiej kultury fizycznej w Polsce zajął się najpierw Związek Towarzystw Młodzieży (1914), a później Zjednoczenie Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej (1919), przekształcone w 1934 r. w dwie organizacje ogólnokrajowe: Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej (KSMM) i Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Żeńskiej (KSMŻ). W trudnym okresie powojennym oddziały KSMM spełniały swoje zadania statutowe w trzech płaszczyznach: religijno-edukacyjnej, kulturalno-oświatowej i sportowo-turystycznych. Konkretnym wyrazem ich działalności były zimowiska, kolonie połączone z modlitwą, wycieczki krajoznawczo-przyrodnicze i biwakowo-obozowe, a także budowa boisk sportowych. Doktorant zwraca uwagę, że w trudnym okresie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX wieku oryginalnym polskim ruchem religijnym był Ruch „Światło-Życie” (tzw. oaza) zapoczątkowany przez ks. Franciszka Blachnickiego. W 1969 Sobór Watykański II dokonał reinterpretacji znaczenia wychowania fizycznego. Dowartościowano ludzkie ciało i wskazano, by aktywność fizyczna sportowca nie była traktowana instrumentalnie. W połowie lat 80-tych Kuria Metropolii Warszawskiej wydała broszurę „Boże Wędrowanie”, zawierającą szereg istotnych wskazań również w doniesieniu do kultury fizycznej. W realizacji programu obozu letniego i zimowego ważne miejsce zajmowała bowiem gimnastyka, marsz w szyku, elementy musztry, szybkość i sposób składania plecaków, jak również funkcja ruchu i śpiewu w grupie. Autor pracy podkreśla znaczenie II Polskiego Synodu Plenarnego (1991-1999), który dostrzegł rangę popularnych form turystyki (nie tylko tej oazowo-obozowej) i wskazał, iż podróże i wycieczki powinny być okazją do przeżycia powszechności Kościoła, pogładową lekcją braterstwa i solidarności. Słusznie zwraca też uwagę na rolę papieża w promowaniu kultury fizycznej, a zwłaszcza wkład Jana Pawła II. Poprzez swoje praktyczne zaangażowanie w różne dyscypliny sportowe, liczne kontakty ze światem sportu, a także dorobek naukowy z

zakresu „teologii ciała”, Papież-Polak pogłębił i twórczo rozwinął pozytywny stosunek Kościoła do kultury fizycznej rozumianej nie tylko jako wartość i element zdrowego wypoczynku, ale także środek religijno-wychowawczy przyczyniający się do pełnego rozwoju fizycznego i duchowego człowieka.

W drugim rozdziale Doktorant skupia uwagę na genezie działalności organizacji salezjańskich w Polsce i w Europie do 1992 r. z uwzględnieniem problematyki kultury fizycznej. Słusznie w punkcie wyjścia prezentuje życie i działalność św. Jana Bosko (1 paragraf), wielkiego prekursora idei wychowywania dzieci i młodzieży przez sport. Autor ukazuje bogatą osobowość założyciela Salezjanów, złożone koleje jego młodzieńczego życia, zamiłowanie do różnych dyscyplin sportowych, aż po fakty z jego życia, gdy już jako ksiądz opiekuje się młodzieżą niewydolną wychowawczo i stara się, by rzesze młodych chłopców swą agresję wyładowywały nie w bójkach, lecz poprzez gry i zabawy ruchowe. Wielu z nich zostało później kapłanami, a wyświęcenie w 1857 r. ks. Michała Rua - jednego z wychowanków ks. Bosko, dało początek Zgromadzeniu Salezjańskiemu. Spuścizna, jaką św. Jan Bosko pozostawił potomnym, przejawiająca się w opiece nad zaniedbaną, biedną i wykluczoną społecznie młodzieżą, znalazła kontynuację w Polisportive Giovanili Salesiane (PGS) - pierwszym salezjańskim stowarzyszeniu sportowym na świecie, które Doktorant wnikliwie analizuje w drugim paragrafie. Powołanie w 1967 r. PGS - włoskiej katolickiej organizacji sportowej ma kluczowe znaczenie dla dalszego rozwoju salezjańskich stowarzyszeń w innych krajach, w tym także w Polsce. Autor dokumentuje, że to właśnie kontakty polskich Salezjanów z przedstawicielami PGS zaowocowały najpierw zaproszeniem polskiej młodzieży do udziału w obozie sportowym w Barcelonie (1989), a już kilka lat później powstaniem Salezjańskiej Organizacji Sportowej (1992). Jednakże do chwili jej założenia, wprawdzie działały w Polsce Inspektorie Salezjańskie. Dlatego w trzecim paragrafie Doktorant przywołuje osobę ks. Bronisława Markiewicza, który po złożeniu ślubów zakonnych u ks. Bosko i powrocie z Włoch, w 1892 r. powołał do życia w Miejscu Piastowym pierwszą salezjańską placówkę na ziemi polskiej. Doktorant wyjaśnia, że od tego czasu nastąpił szybki strukturalny rozwój zgromadzenia Salezjanów. W 1919 r. założona została samodzielnie działająca Inspektorja Polska, zaś w kolejnych dziesięcioleciach stopniowo erygowano kolejne salezjańskie jednostki administracyjne. Oprócz istniejącej już Inspektorji Warszawskiej, kolejnymi były: Krakowska, Pilska, Wrocławska oraz Warszawsko-Wrocławska Sióstr. Ostatni paragraf Autor rozprawy poświęcił omówieniu wieloaspektowej działalności Salezjanów w poszczególnych Inspektorjach na polu kultury fizycznej.

Trzeci rozdział dysertacji omawia uwarunkowania działalności Salezjańskiej Organizacji Sportowej Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1992-2007. W pierwszym paragrafie Autor przedstawia szczegółowo, jak przebiegała jej geneza. Drugi poświęca wnikliwemu omówieniu jej uwarunkowań prawno-organizacyjnych i finansowych. W kolejnym opisuje infrastrukturę sportową, jaką dysponuje SALOS RP, która przekazana została w latach 1992-2007 licznym stowarzyszeniom lokalnym. Odpowiada także na pytanie, w jaki sposób Salezianie powołują i kształcą kadre, która następnie uczestniczy w pracy sportowo-wychowawczej z dziećmi i młodzieżą, korzystając z systemu wychowawczego ks. Bosko. Ostatni paragraf Doktorant poświęcił wnikliwemu omówieniu programów i projektów, jakie SALOS RP organizuje w zakresie kultury fizycznej. Autor zwraca uwagę, że są wśród nich zarówno liczne projekty o zasięgu ogólnopolskim (np. Salezjańskie Lato, Salezjańska Zima, Sportowe Wakacje, turystyka kwalifikowana, obozy sportowo-wychowawcze, obozy rodzinne, obozy z nauką pływania, kolonie zdrowotne, obozy integracyjne, turystyka piesza, rowerowa i kajakowa szlakami Karola Wojtyły), jak i cykliczne imprezy sportowe (np. Savionalia, Dni Młodości, Campo Bosco, Ministranckie Święto Dominika Savio, Igrzyska Sportowe w Twardogórze, Don Bosco Cup). Doktorant zaznacza, że oprócz rywalizacji sportowo-rekreacyjnej wychowankowie SALOS RP mogli skorzystać również z bogatej oferty kulturalno-oświatowej, z której corocznie korzystało ok. 8 tys. dzieci i młodzieży. Składały się na nią koncerty, pokazy, wystawy, przedstawienia i konkursy, co w znaczący sposób przyczyniało się do głębszej integracji całej społeczności SALOS RP.

W czwartym rozdziale Doktorant opisał i udokumentował, jak przebiegał stopniowy rozwój struktur Salezjańskiej Organizacji Sportowej Rzeczypospolitej Polskiej na przestrzeni 15 lat, począwszy od 1992 r. Z kronikarską wręcz dokładnością mgr Jan Golis omawia w kolejnych paragrafach jej organizacyjny rozwój, co przejawiało się w powstawaniu wciąż nowych stowarzyszeń lokalnych na terenie całego kraju. Przedstawiając treść w tym rozdziale Autor umiejętnie ją systematyzuje, omawiając kolejno, jak na przestrzeni czasu wglądało to w poszczególnych salezjańskich jednostkach organizacyjnych: w Inspektorii Krakowskiej (1 paragraf), Pilskiej (2 paragraf), Warszawskiej (3 paragraf), Wrocławskiej (4 paragraf), a także w powstałym w 1993 r. Stowarzyszeniu Inspektorialnym SALOS Prowincji Warszawsko-Wrocławskiej Sióstr z siedzibą we Wrocławiu (5 paragraf). Po przeprowadzeniu szczegółowej analizy Autor wyciąga trafny wniosek, iż rozwój struktur w Inspektoriatkach Salezjańskich w latach 1992-2007 stworzył dla dzieci i młodzieży możliwość wyboru ulubionej aktywności ruchowej czy formy spędzania czasu wolnego. Nowe stowarzyszenia lokalne rozszerzały

działalność sportowo-wychowawczą Salezjanów na terenie kraju , zaś przenikanie idei salezjańskiego sportu do mniejszych miast, miejscowości i wiosek spowodowało, iż stowarzyszenie SALOS RP stało się jedną z wiodących katolickich organizacji w Polsce, propagujących kulturę fizyczną wśród dzieci i młodzieży.

Bardzo ważne miejsce w strukturze całej pracy zajmuje **rozdział piąty**: *Wychowanie fizyczne i sport w działalności Salezjańskiej Organizacji Sportowej Rzeczypospolitej Polskiej*, który jest objętościowo najobszerniejszy (36 str.). Autor dysertacji w ciekawy, szczegółowy i wyczerpujący sposób prezentuje, jak w ramach salezjańskich organizacji przebiegało współzawodnictwo sportowe w trzech obszarach: na arenie regiona lnej (1 paragraf), ogólnopolskiej (2 paragraf) i międzynarodowej (3 paragraf). Zawarta tam treść ukazuje jak licznymi i poważnymi osiągnięciami mogą się poszczycić salezjańskie drużyny w przeróżnych dyscyplinach sportowych, i to nie tylko na arenie regionalnej czy ogólnopolskiej, ale i światowej. Osiągnięte sukcesy potwierdzają w sposób jednoznaczny, że praca z młodzieżą w ramach SALOS RP przynosi znaczące efekty i ma nieocenioną wartość. W latach 1992-2007 stowarzyszenie SALOS RP dziewięciokrotnie brało udział w tzw. Europejskich Igrzyskach Młodzieży Salezjańskiej (EIMS) i siedmiokrotnie w Światowych Igrzyskach Młodzieży Salezjańskiej (ŚIMS), z czego aż trzykrotnie Polska była ich organizatorem. Doktorant wylicza, iż cyklicznie organizowanym Igrzyskom za każdym razem przyświecało 7 celów: sportowy, kulturowy, poznawczy, promocyjny, integracyjny, wychowawczy i religijny. Sukcesy młodych polskich sportowców i sportsmenek, w postaci miejsc medalowych na arenie międzynarodowej , dotyczyły kilku dyscyplin: siatkówki (chłopcy i dziewczęta), koszykówki (chłopcy i dziewczęta), tenisa stołowego (chłopcy i dziewczęta – gra pojedyncza i podwójna) , piłki nożnej 11-osobowej (chłopcy), piłki nożnej 5-osobowej (chłopcy). W ostatnim 4. paragrafie Doktorant omawia inne formy współzawodnictwa, w których uczestniczyły drużyny lokalnych stowarzyszeń salezjańskich, ale już poza stowarzyszeniem SALOS RP. Autor prezentuje ich osiągnięcia w trzech głównych dyscyplinach sportowych: koszykówce, piłce nożnej i tenisie stołowym.

Szósty rozdział dysertacji podejmuje zagadnienie turystyki, rekreacji fizycznej i rehabilitacji ruchowej w działalności SALOS RP. W 1 . paragrafie Autor w przystępny sposób prezentuje, jakie kursy i obozy w zakresie turystyki i rekreacji - w ramach salezjańskiego stowarzyszenia sportowego - prowadzone są coroczne, a także jak odbywa się kształcenie kadry potrafiącej sprostać wymaganiom stawianym instruktorom i animatorom podczas takich obozów. Doktorant podaje konkretne przykłady, uwzględniając szczegółowy opis aktywność dzieci i młodzieży, organizowanych przez lokalne stowarzyszenia SALOS

corocznych obozów sportowo-rekreacyjnych (letnich i zimowych), takich jak: „Salezjańskie Lato”, „Sportowe Wakacje” oraz „Turystyka Kwalifikowana”. Inne imprezy sportowe, organizowane cyklicznie lub jednorazowo, to m.in. obóz sportowo-rekreacyjny „Żabianka”, „Rajd rowerowy po Ziemi Kaszubskiej”, „Spływ Kajakowy rzeką Drawą szlakiem im. Kardynała Karola Wojtyły”, zimowisko „Śniegowa Gwiazdka”, „Kolorowe Lato”, festyn „Żegnaj szkoło na wesoło”, impreza turystyczno-rekreacyjna „Złot Gwiazdzisty Szlakiem Jana Pawła II”, „Wolnościowy Kolorowy Wyścig Rowerowy”, „Obóz Rowerowy Drawskim Parkiem Narodowym”, „Obóz Wędrowny Pojezierzem Drawskim”, „Wyścig Młodych Talentów” (na rowerach górskich), impreza sportowo-rekreacyjna „Król Lew”, „Dni Radości”, „Mistyka Gór”, zimowisko „Księżę Egiptu”, wakacje sportowe „Przyjaźń z Kubusiem”, „Salezjańskie Lato”, „Lubelska Salezjańska Pielgrzymka Rowerowa na Jasną Górę”, zimowisko sportowe „Przyjaźń z ks. Janem Bosko”, projekty pod nazwą „Obóz sportowy - ferie z piłką nożną”, „Obóz sportowy - ferie z SALOS-em”, „Obóz narciarski - narty w ferie”, półkolonie „Zima na Kurdwanowie”, „Zdrowe Szaleństwo”, „Akcja Świdnica”, projekt „Sportowe Wakacje”, „Wakacje w Kunieradzie”, „Wakacje z piłką nożną” oraz „Salezjańska Zima”. Mnogość obozów letnich i zimowych oraz imprez sportowo-rekreacyjnych zorganizowanych przez SALOS RP w latach 1992-2007 pozwala Autorowi pracy wnioskować, że działalność rekreacyjno-turystyczna umożliwiała nie tylko aktywny wypoczynek i twórcze spędzanie czasu wolnego, ale była też środkiem wychowawczym służącym prawidłowemu rozwojowi psychofizycznemu dzieci i młodzieży zgodnie z ideą św. Jana Bosko. Ostatni paragraf szóstego rozdziału obrazuje zaangażowanie stowarzyszenia SALOS RP w zakresie rehabilitacji ruchowej. Doktorant prezentuje liczne fakty ukazujące działalność Salezjańskiego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Tarnowskich Górach, który umożliwia niepełnosprawnym wychowankom zdobycie odpowiadającego ich możliwościom wykształcenia, jak również udział w rehabilitacji leczniczej i społecznej oraz przygotowuje do samodzielnego życia. Omawia także działalność Stowarzyszenia na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Razem” w Chybiu, gdzie niepełnosprawni uczestniczyli zarówno w codziennych zajęciach rehabilitacyjno-ruchowych i turnusach rehabilitacyjnych, jak również w zajęciach sportowych, takich jak: podnoszenie ciężarów „na leżąco”, siatkówka „na siedząco”, tenis stołowy, pływanie, lekkoatletyka. Największym sukcesem niepełnosprawnych sportowców SALOS był brązowy medal w Mistrzostwach Świata i Europy w podnoszeniu u ciężarów „na leżąco”. Podsumowując ten aspekt działalności SALOS RP Doktorant wyciąga trafny wniosek, iż systematyczna praca z osobami niepełnosprawnymi i stworzenie warunków dla ich sportowego rozwoju pozwoliło uzyskać szereg wymiernych

owoców, na które składa się uczestnictwo nie tylko w turnusach rehabilitacyjno-rekreacyjnych, ale także w poważnych imprezach sportowych, takich jak Mistrzostwa Świata, Europy, Olimpiady Specjalne i innych zawodach skierowanych dla osób niepełnosprawnych.

W ostatnim, siódmym rozdziale Autor dysertacji prezentuje działalność SALOS RP na płaszczyźnie wychowawczej, kulturalno-oświatowej i wydawniczej. Zaznacza, że od początku głównym przedmiotem posłannictwa salezjanów była działalność wychowawcza na rzecz młodzieży, realizowana na wielu różnych płaszczyznach. Uprzywilejowanymi formami dzieł salezjańskich, będącymi częścią tradycji salezjańskiej, były oratoria i centra młodzieżowe dla chłopców i dziewcząt, które stawały się dla nich środowiskiem przeżywania wolnego czasu w perspektywie formacji ku wartościom ludzkim i chrześcijańskim. Doktorant podkreśla, że działalność wychowawcza realizowana była także poprzez misje zagraniczne, oratoria, szkolnictwo, internaty, bursy, domy rekolekcyjne, duszpasterstwa młodzieżowe, akademickie i powołaniowe, ośrodki wychowawcze oraz poprzez media i wydawnictwa. Jednym z najbardziej znaczącym frontem wychowawczym Salezjanów było oczywiście szkolnictwo. Swym zakresem obejmowało wszystkie typy szkół, począwszy od przedszkoli, szkół podstawowych, średnich, szkół zawodowych i technicznych, aż po szkolnictwo wyższe w postaci uniwersytetów, wydziałów czy collegiów. W kontekście wychowania społecznego ważną rolę odkrywały dzieła ukierunkowane wprost na rozwój społeczny młodzieży. Wiele z nich dopełnia wymienioną już działalność edukacyjną. Należą do nich przede wszystkim dzieła ukierunkowane na młodzież z trudnościami lub zaliczającą się do różnego rodzaju grup ryzyka, w tym ośrodki dla dzieci ulicy i osób nieprzystosowanych społecznie, struktury ukierunkowane na pomoc dzieciom i młodzieży będącej ofiarami różnego rodzaju przemocy lub wykluczenia społecznego. Ostatni z głównych obszarów społecznego posłannictwa Salezjanów tworzy płaszczyzna komunikacji społecznej, która obejmuje 48 wydawnictw, 55 drukarni, 21 centrów audiowizualnych, 88 księgarni, 12 centrów informatycznych, 32 rozgłośnie radiowe oraz 11 ośrodków radiowo-telewizyjnych. W ostatnim paragrafie Doktorant omawia salezjańską działalność wydawniczą. W przystępny sposób prezentuje najważniejsze monografie, które były owocem organizowanych corocznie sympozjów naukowych. Patrząc pod kątem zawartych tam treści monografie podejmują zagadnienia kultury fizycznej z punktu widzenia teologii, pedagogiki, psychologii, socjologii, antropologii kulturowej i filozofii.

Dokonując ogólnej oceny struktury pracy należy zauważyć, iż korpus pracy jest klarowny, logiczny i pozwala ująć temat genezy i rozwoju działalności SALOS RP integralnie i wszechstronnie. Na uwagę zasługuje zarówno gruntowne przedstawienie

zagadnień dotyczących historycznej genezy SALOS RP, gdzie Autor w sposób szczegółowy, wyczerpujący oraz z dużą dozą naukowej wnikliwości prezentuje badaną problematykę, jak również wielopłaszczyznowa, rzeczowa i skrupulatna analiza działalności samego stowarzyszenia SALOS RP.

Niewielka wątpliwość nasuwa się jedynie podczas lektury dość obszernego, bo liczącego ponad 20 stron, rozdziału pięciowego: *Kościół rzymskokatolicki w Polsce wobec kultury fizycznej do 1992 r.* A mianowicie, czy nie byłoby korzystniej podzielić go na paragrafy, jak ma to miejsce w każdym kolejnym rozdziale? Wydaje się, iż omawiając stosunek Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce do kultury fizycznej na przestrzeni kilku wieków, wskazanie dwóch lub trzech mniejszych przedziałów czasowych i podział w oparciu o to całego rozdziału na mniejsze jednostki tematyczne, nie powinno stanowić większego problemu.

Jakkolwiek należy docenić znaczenie dowartościowania kultury fizycznej przez Jana Pawła II, które szeroko omówione zostało przez Doktoranta w pierwszym rozdziale (s. 25-30), to jednak może budzić wątpliwość usytuowanie tych treści w rozdziale dotyczącym *roli Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce wobec kultury fizycznej do 1992 r.* Trudno bowiem, by Jana Pawła II, pełniącego w wyżej wymienionym okresie czasu urząd Biskupa Rzymu, można było postrzegać jako przedstawiciela Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce.

Analizując treść rozprawy w kontekście postawionych we Wstępie pytań problemowych stwierdzam, że mgr Jan Golis na wszystkie odpowiedział w stopniu dobrym i w pełni zrealizował cel, jaki sobie postawił. Zarówno zaprezentowana treść rozprawy, jak i przedstawione w Zakończeniu wnioski wyraźnie pokazują, iż wychowanie dzieci i młodzieży przez sport, turystykę i rekreację fizyczną, dzięki czemu dokonuje się kształtowanie ich charakteru, wzrasta determinacja w osiąganiu życiowych celów, wola walki i niepoddawanie się w sytuacjach kryzysowych oraz chęć przekraczania własnych barier, to zagadnienia niezwyklej wagi, aktualne w każdym czasie. Nie ulega wątpliwości, że opisana w niniejszej pracy doktorskiej szeroka, różnorodna i bardzo wartościowa działalność salezjańskiego stowarzyszenia, u źródła której leży troska o rozwój fizyczny, intelektualno-emocjonalny, psychiczny i duchowy dzieci i młodzieży, znacząco przyczynia się do poszerzenia i pogłębienia wiedzy w zakresie działalności i zaangażowania katolickiego stowarzyszenia SALOS RP w latach 1992-2007. Warto w tym miejscu zwrócić również uwagę na niezwykle trafne i cenne wnioski, które mgr Jan Golis przedstawił w podsumowaniu u dysertacji.

Dobór źródeł i bibliografia

Należy podkreślić fakt, że Autor dysertacji sprawnie, umiejętnie i precyzyjnie skorzystał ze źródeł i literatury przedmiotu. Na słowa uznania zasługują szczegółowo przedstawione we Wstępie wyniki kwerendy (s. 5-8). Zarówno źródła, jak i opracowania, zostały dobrane i wykorzystane w sposób rzetelny, wręcz skrupulatny. Doktorant uwzględnił w swojej pracy liczną i zróżnicowaną literaturę, grupując ją według klucza: A. Źródła (Źródła archiwalne; Źródła drukowane; Prasa i czasopisma; Relacje), B. Literatura (Publikacje; Prace niepublikowane).

Z treści prezentowanej przez Doktoranta można wnioskować nie tylko o czytanie w literaturze przedmiotu, ale i pełne pasji zainteresowanie przedstawioną tematyką, co jednoznacznie uwidacznia treść zaprezentowanej rozprawy. Bardzo pozytywnie należy ocenić fakt dotarcia przez Autora pracy do bogatej i zróżnicowanej literatury, jak również jej poprawne zastosowanie.

Ocena formalna

Stronę formalną dysertacji należy ocenić wysoko. Praca została napisana zrozumiałym, poprawnym naukowo i stylistycznie, językiem polskim. Krótkie i rzeczowe zdania sprawiają, iż czyta się ją z łatwością, a co ważniejsze, z dużym zainteresowaniem. Już pierwsze strony wskazują, że praca została napisana przez osobę o bardzo dobrej umiejętności posługiwania się językiem polskim, która przez cały przebieg pracy wykazuje ten sam poziom umiejętności stylistycznych i językowych.

Wnikliwa lektura dysertacji ujawnia jednak pewne mankamenty. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę, że każdy rozdział pozbawiony jest wprowadzenia. Po zamieszczeniu tytułu rozdziału Autor od razu przechodzi do referowania pierwszego paragrafu. Inną kwestią, którą należy wykazać, to fakt, że rozdziały V, VI i VII nie posiadają podsumowań. Należy także zwrócić uwagę na pewną nieścisłość dotyczącą numeracji stron. A mianowicie na stronie 152 znajduje się spis Aneksów, które Doktorant zawarł w pracy. Według podanej tam numeracji jedynie pięć pierwszych Aneksów oraz Aneks 23 znajdują się na podanych tam stronach. Natomiast Aneksy 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 17; 18; 19; 20; 21 i 22 - mają błędnie podane numery stron, bowiem pod wskazanymi numerami stron ich nie znajdziemy.

Pewien mankament stanowią też napotkane gdzieś błędy gramatyczne i stylistyczne, na które składa się niewłaściwa odmiana słów lub wyrażenia (np. s. 4, 11, 17, 23,

34, 46, 61, 71, 73, 85, 142, 143,149), zdania niezrozumiałe lub wyrwane z kontekstu (np. s. 15, 17, 70, 72) i powtórzenia (np. s. 72). Mimo zauważonych niedociągnięć, rozwój myśli jest logiczny i uporządkowany. Jasno nakreślone są związki i zależności zachodzące pomiędzy poszczególnymi kwestiami. Czytelnie i poprawnie interpretowane są źródła oraz wyniki przeprowadzonych badań i analiz, dzięki czemu tworzą zwartą całość. To niewątpliwie zasługuje na uznanie i stawia Doktoranta Jana Golisa w szeregu badaczy, którzy posiadają dobrze opanowany warsztat metodologiczny. Także zauważone drobne potknięcia literowe i interpunkcyjne wydają się być łatwe do wyeliminowania i nie zakłócają pozytywnego obrazu całości dysertacji (np. s. 5, 7, 10, 13, 29, 33, 37, 46, 72, 74-79, 86-89, 94, 105, 109-111, 131, 134, 142, 148, 150).

Reasumując, niniejsza rozprawa może w znacznym stopniu przyczynić się do dalszego poszukiwania w obszarze działalności i zaangażowania katolickiego stowarzyszenia SALOS RP, zwłaszcza że Doktorant podjął się zbadania działalności SALOS do roku 2007, czyli do zbadania pozostaje okres od roku 2007 do chwili obecnej.

Ocena ogólna

Podsumowując mogę stwierdzić, że przedstawiona do recenzji praca w sposób syntetyczny przedstawia podjęty temat badawczy, stanowiąc zarazem ważny wkład w rozwój badań na gruncie analiz nad genezą i rozwojem działalności Salezjańskiej Organizacji Sportowej Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1992-2007. Rzetelnie analizując źródła i dostępną literaturę, Autor dysertacji niewątpliwie przyczynia się nie tylko do ukazania działalności katolickiego stowarzyszenia SALOS RP w zakresie popularyzowania i wzrostu znaczenia kultury fizycznej wśród dzieci i młodzieży w Polsce, ale dzięki przeprowadzonym badaniom oraz dokonaniu krytycznej refleksji, wypracowuje także narzędzia pomocne w strategiach dla innych podmiotów zajmujących się problematyką wychowania młodego pokolenia.

Doktorant wykazał się konieczną umiejętnością naukowego formułowania własnych przemyśleń (korzystając przy tym poprawnie ze źródeł i rzetelnie dobranej literatury przedmiotu) oraz opanowaniem odpowiedniego warsztatu naukowego. To wszystko sprawia, iż recenzowana praca, mimo wykazanych nielicznych błędów, braków i niedoskonałości spełnia, zarówno od strony merytorycznej jak i formalnej, wymagania stawiane rozprawom doktorskim określone w Ustawie „O stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki” (z dnia 14 marca 2003 r. ze zmianami i z dnia 15 lipca 2005 r.).

Przedkładam zatem Radzie Wydziału Wychowania Fizycznego Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach wniosek o dopuszczenie mgra Jana Golisa do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Opole, 26.04.2021 r.

Ks. dr hab. Jerzy Kostorz, prof

Tezy do dyskusji:

- 1. Jakie były motywy Doktoranta podjęcia takiego tematu rozprawy?**
- 2. W jaki sposób można dziś wykorzystać prewencyjny system wychowawczy w procesie formacji dzieci imłdzieży (poza SALOS PR)?**